

Marin Samhandlingsarena Møre og Romsdal, 3. desember 2014

Teknologi som konkurransefortrinn for sjømatindustrien i Norge

Hanne Digre mfl., SINTEF Fiskeri og havbruk

Fokus i rapporten

- Å gi en analyse av norsk sjømatindustris muligheter til lønnsom foredling av sjømat i Norge (med bakgrunn i sentrale rammebetingelser)
- Fokus på økt automatisering og teknologiutvikling
- Lønnsomhetspotensialet ved innføring av økt automatisering i foredlingsindustrien
- Analysen omfatter villfisk (inkl. hvitfisk og pelagisk) og oppdrettet fisk (laks og delvis ørret).

A26355 - Åpen

Rapport

Lønnsom foredling av sjømat i Norge

Med fokus på teknologiutvikling og økt automatisering

Forfatter(e)

Hanne Digræ
Erlin Marie Skjoldal Bar, John Reidar Mathiesen, Dag Standal, Leif Grimsø, Kristian Henriksen, Anita Romsdal (NTNU) og Frank Asche (US)

Foto: SINTEF Fiskeri og havbruk

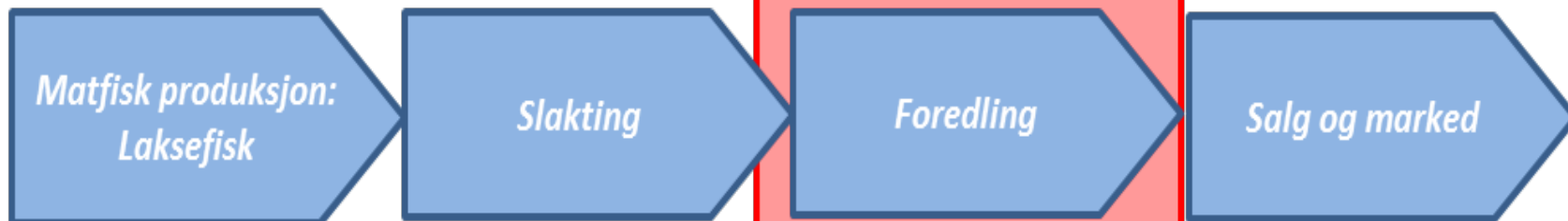
SINTEF Fiskeri og havbruk AS
Prosessteknologi
2014-10-13

Mandatet til sjømatutvalget (Tveterås mfl.)

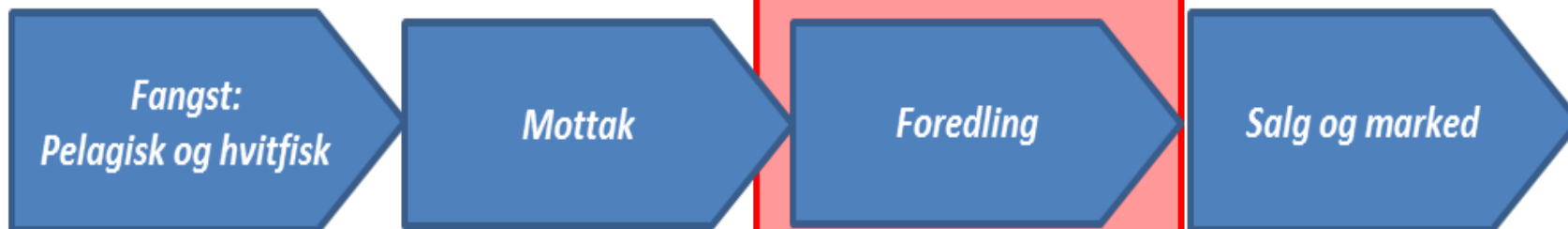
«Med utgangspunkt i målsetningen om at Norge skal være verdens fremste sjømatnasjon og at fiskeressursene skal anvendes på en måte som bidrar til høyest mulig verdiskaping gjennom hele verdikjeden, er det behov for å foreta en grundigere gjennomgang av sjømatindustriens rammevilkår...»

Avgrensninger i rapporten

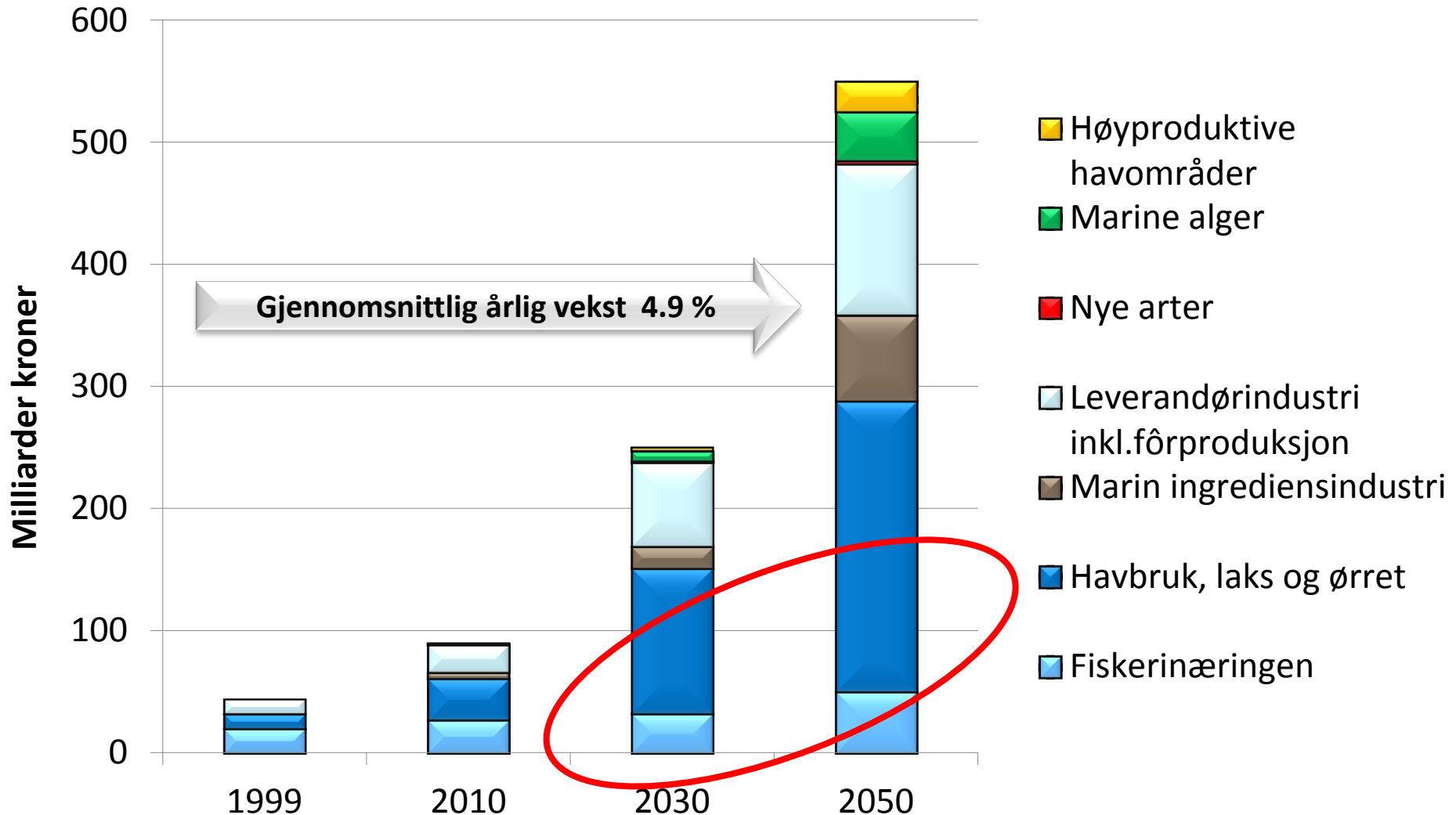
Havbruksbasert verdikjede

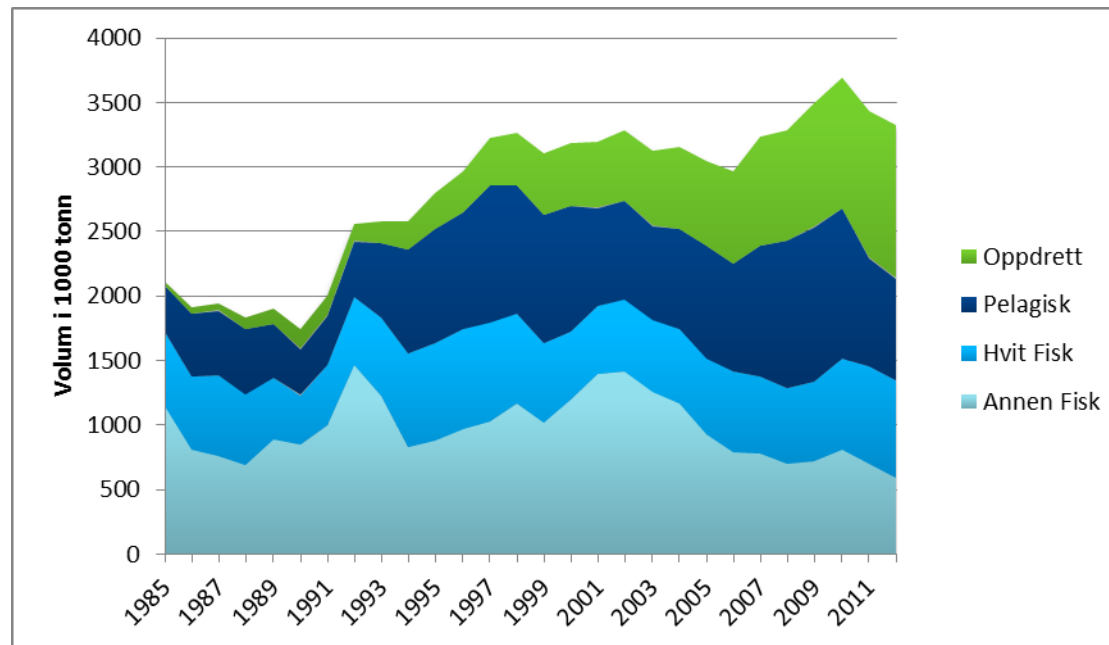
Fiskeribasert verdikjede

Scenario 2050: Potensial for marin verdiskaping

Norsk sjømatproduksjon

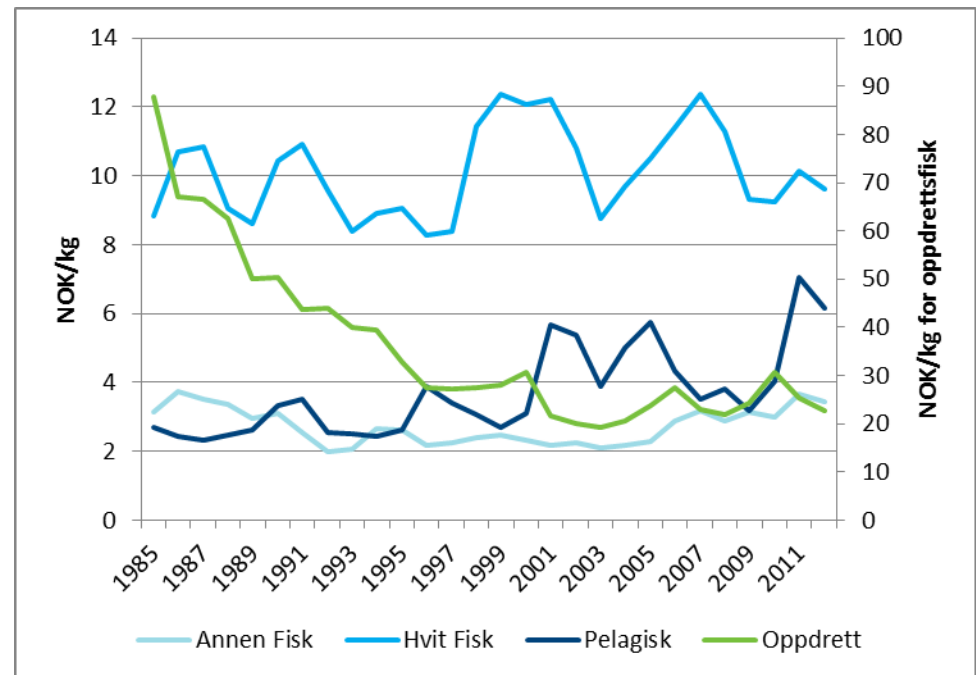

- Ca 3,5 millioner tonn sjømat, tilsvarende 2,2 % av verdens totale produksjon (verdens totale sjømatproduksjon ca 156 millioner tonn)
- Norge verdens 11. største produsent av sjømat.
- Mer enn 90% av sjømaten eksporteres.

Norsk sjømatproduksjon - verdiutvikling

Status 2012:

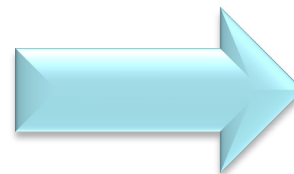
- Oppdrettsnæringen utgjorde 65,6% av den totale produksjonsverdien
- Pelagisk fisk utgjorde 11,7% av totalverdien
- Fangstverdien på hvitfisk har vært mer stabil og utgjorde 17,7% av totalverdien i 2012.
- Andre arter er mindre viktige og utgjorde 4,9% av fangstverdien i 2012.

Inflasjonsjusterte gjennomsnittspriser for fiskegrupper, 1985-2012 (Kilde: Asche, 2014, SSB).

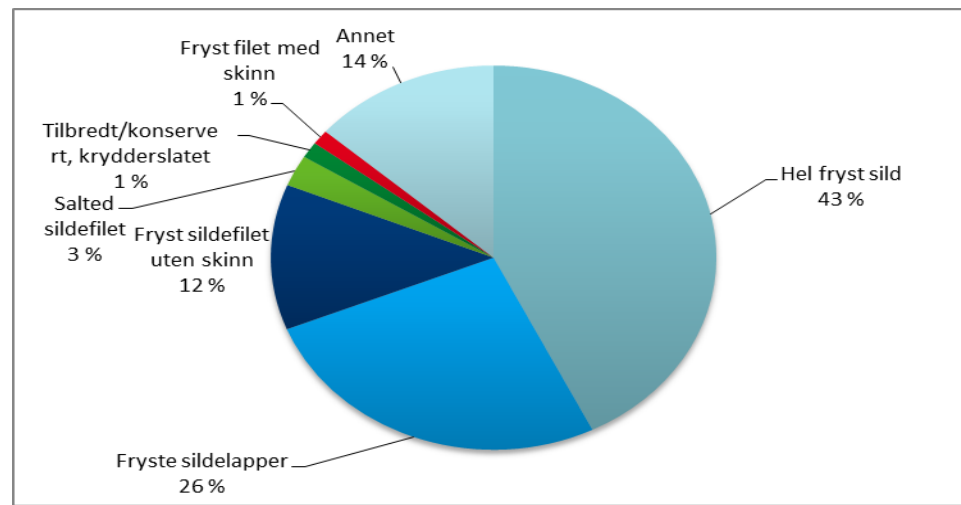
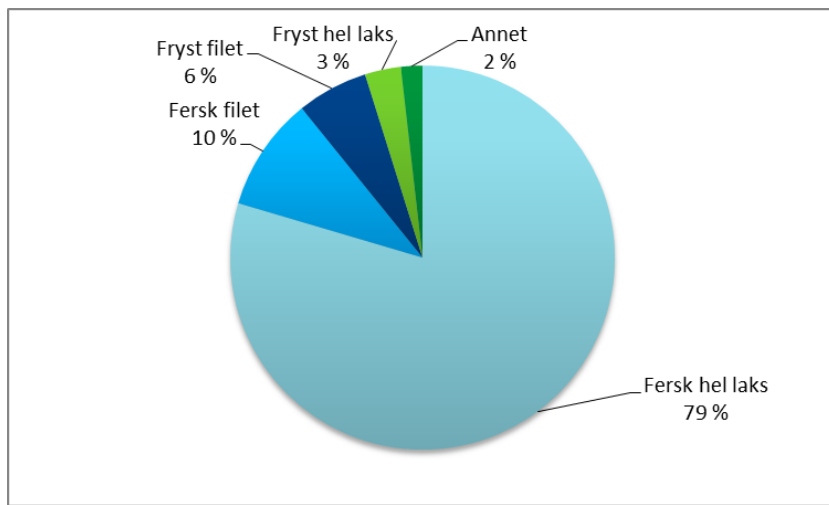
Utfordringer i norsk fiskeindustri

- Den norske fiskeindustrien har lav inntjening, for høye lønnskostnader og liten grad av automatisering
- Antall norske filetbedrifter har blitt redusert fra 100 på begynnelsen av 1970-tallet til 10 i 2012
- Kvaliteten på råstoffet er en utfordring (dårlig utblødning og filetspalting)

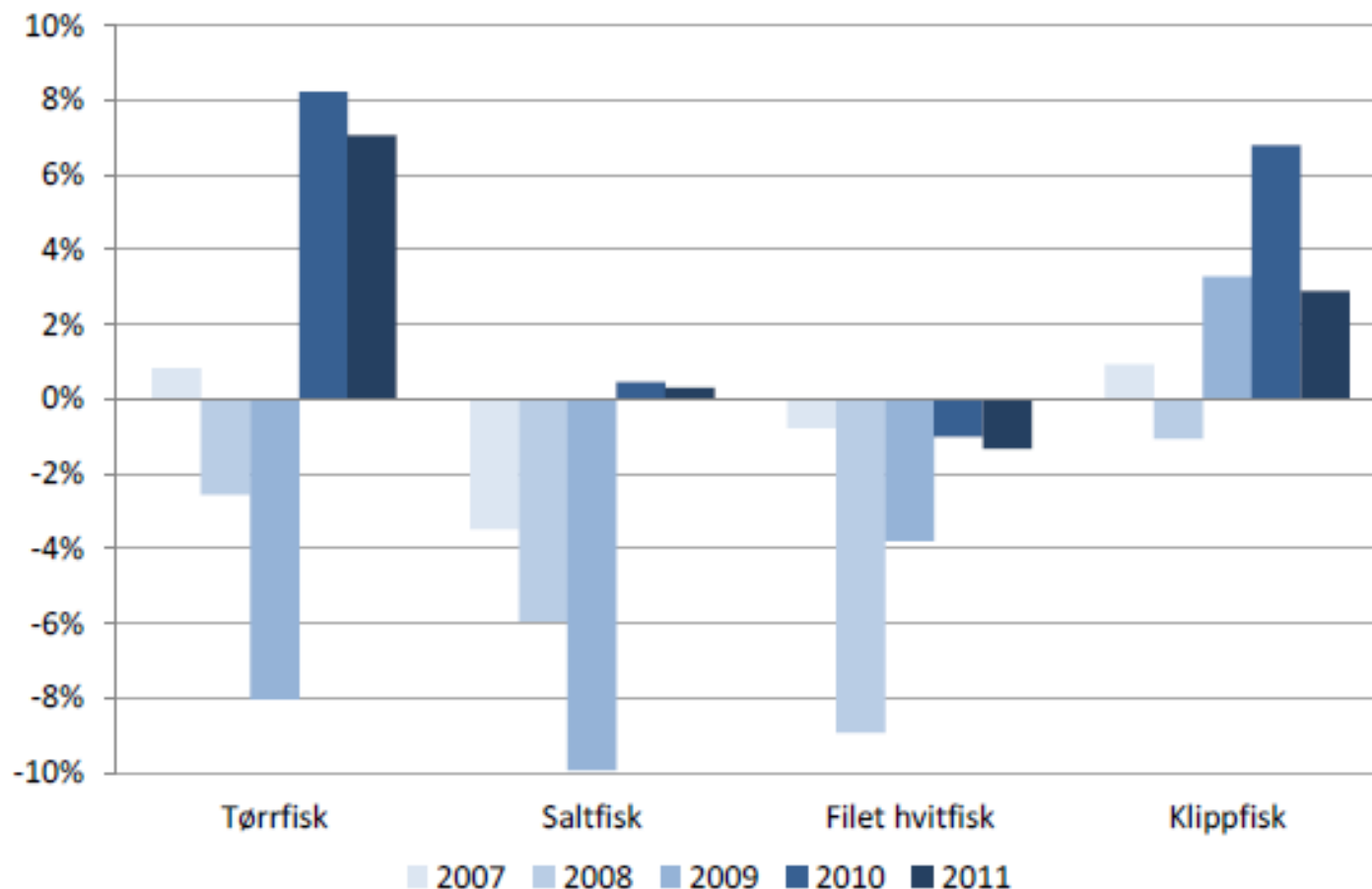
Norge er i stor grad en råstoffleverandør!

Hvis en skal oppsummere utviklingen i produksjon og eksport av norsk sjømat siden 1985 så er de viktigste konklusjonene:

- *totalkvantumet har økt hovedsakelig på grunn av oppdrettsnæringens vekst,*
- *bearbeidingsgraden er redusert*

Lønnsomheten i foredlingsleddet er lavt

Ordinært resultat før skatt i % av driftsinntekt (veid gjennomsnitt) i utvalgte sektorer i hvitfiskindustrien (Bendiksen, 2013).

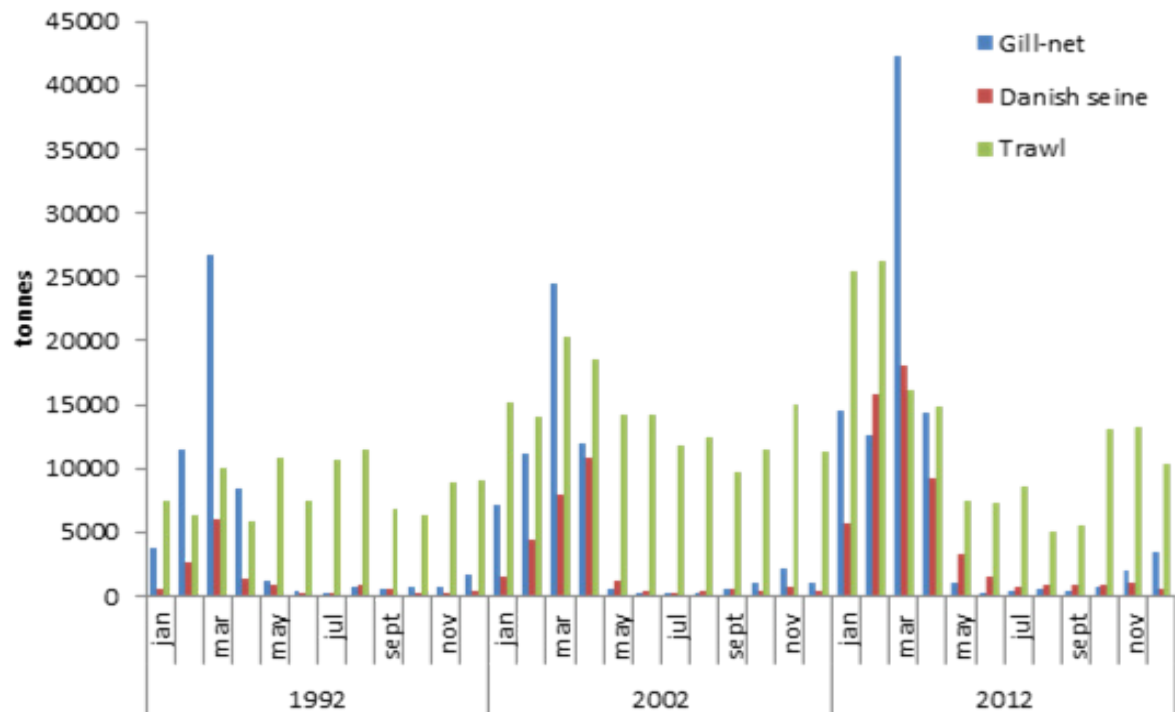
Høye lønnskostnader i Norge

Tabell 1. Oversikt over lønnskostnader for Norge, Danmark, Storbritannia, Spania og Polen.

	Gjennomsnittlig lønnskostnader pr. arbeidet time	Arbeidet tid	Ikke- arbeidet tid	Arbeidet og ikke- arbeidet	Andre sosiale kostnader	Totalt
	kr/t	%	%	%	%	%
Norge	363	65,5	17,4	82,9	17,1	100
Danmark	289	75,8	14,6	90,4	9,6	100
Storbritannia	172	71,4	13,2	84,6	15,4	100
Spania	159	55	19,6	74,6	25,4	100
Polen	49	60,6	25,3	85,9	14,1	100

Kilde: (NOU 2014:3)

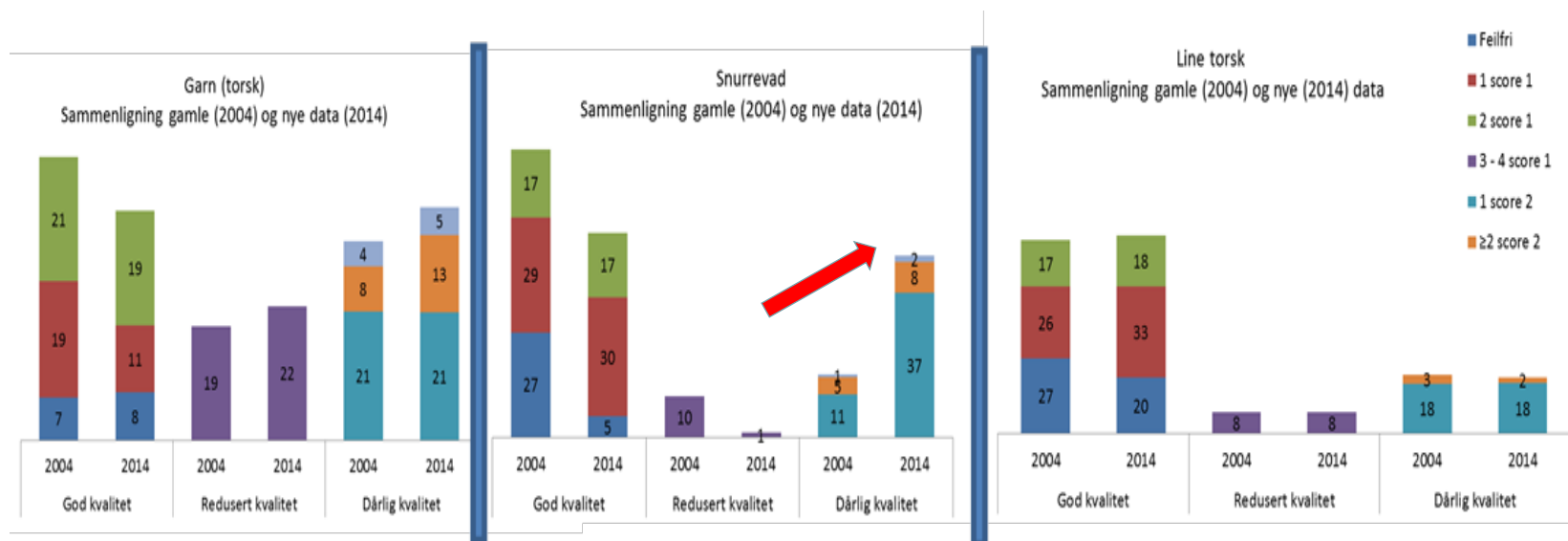
Utfordringer i norsk sjømatproduksjon - sesongvariasjoner

Figur 16. Sesongvariasjoner i landing av torsk for de ulike redskapstypene (Standal og Hershoug, 2015).

- Produksjonskapasiteten på anleggene må utnyttes gjennom hele året, dette gjelder spesielt hvitfisk og pelagisk sektor

Utfordringer i norsk sjømatproduksjon - råstoffkvalitet

Figur 19. Fangstskaderegistreringer på fisk fangstet med garn, snurrevad og line i 2004 sammenlignet med 2014. Figuren viser samlet gjennomsnittlig fordeling mellom kvalitets-klassene (%) (Akse et al., 2014).

- Fiskeindustrien har for liten kontroll med kvaliteten på fisken som leveres. Det vil være mye å hente på forbedret fangstbehandling, ettersom tapt kvalitet i fangstleddet ikke kan kompenseres i etterfølgende ledd.

Utfordringer forts.

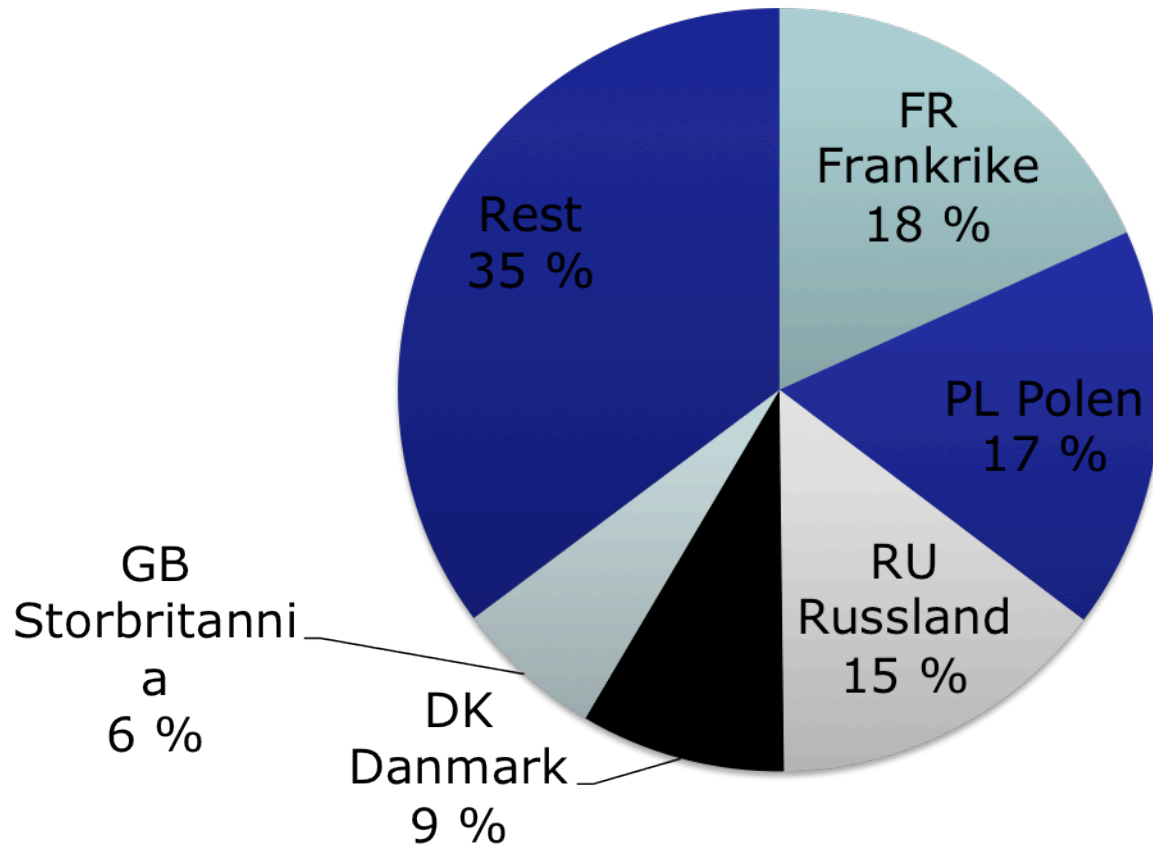
- o Ufaglært arbeidskraft
- o Handelshindringer , høye tollsatser
- o Regelverk

Markedsutvikling

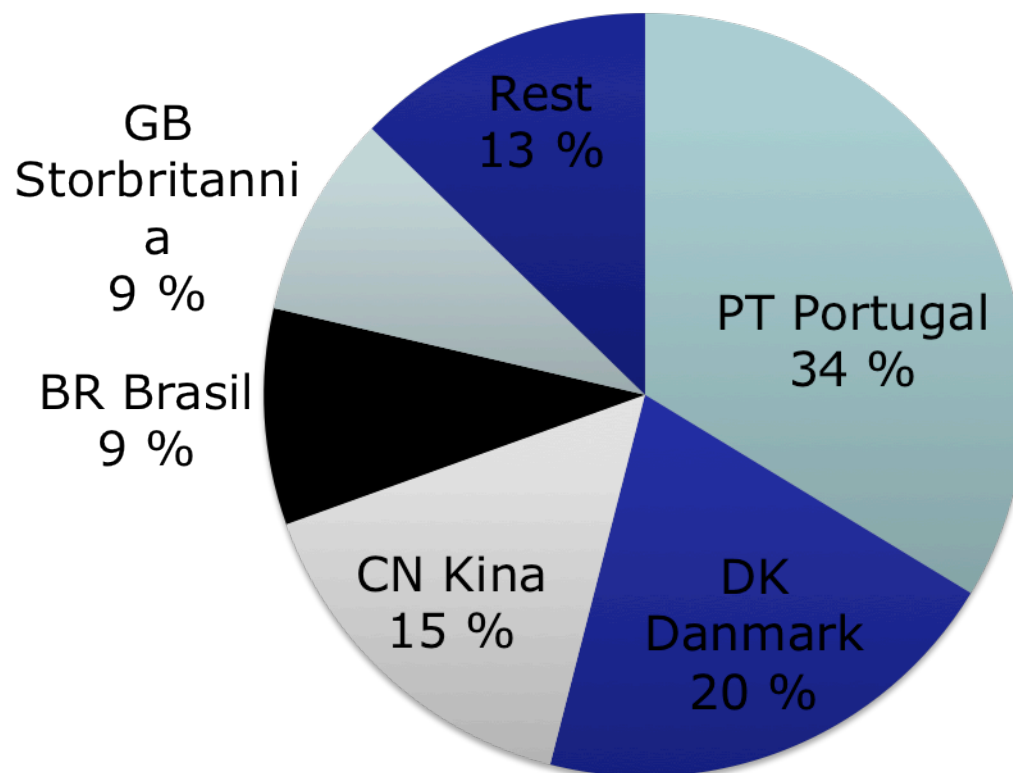
- Laks er betydelig mindre avhengig av enkeltmarkeder en hvitfisk og pelagisk
- For villfisknæringene blir avhengigheten av enkeltmarkeder enda større hvis en ser på enkeltarter og enkeltprodukter

Laks

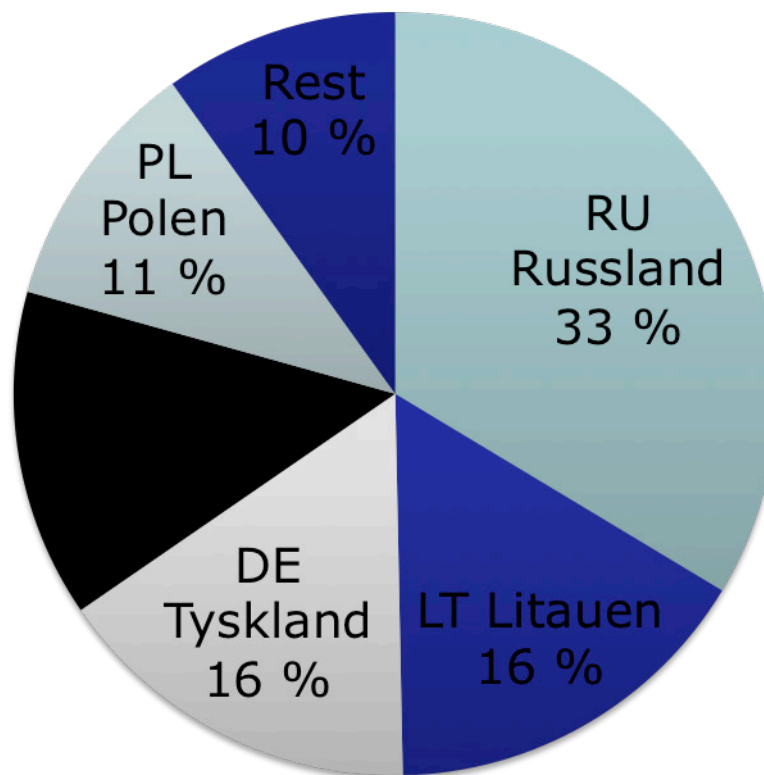

Torsk

Sild

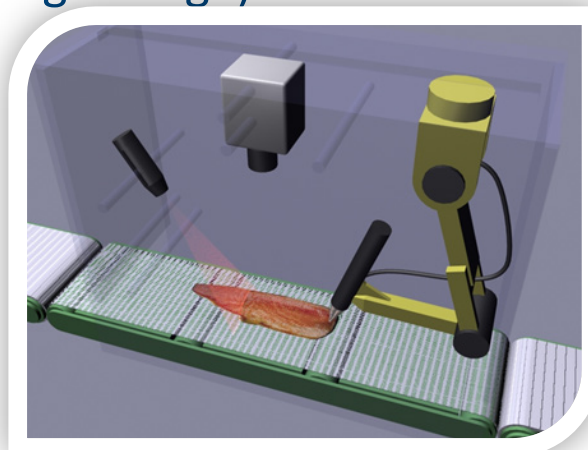
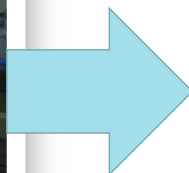

Teknologiutvikling og økt automatisering

Vi går mot en robotisert verden - Globale trender

- Automatiseringsgraden øker. Når den er 100% spiller det ikke lenger noen rolle hvor produksjonsstedet ligger.
- Kina robotiserer mest!
- Amerikansk/kinesisk dataindustri endrer strategi. Flytter aktivitet tilbake til USA.
- Økende frakt og andre transaksjonskostnader
- Lønnskostnadene i Kina øker
- Kompetansen er dyrere over alt. (Faktisk billig i Norge)

Andre fortrinn blir relativt sett mer verdt !

- **Naturgitte fortrinn:**

- Nærhet til råstoffet
- Kvalitet mot markedet
- Produktdifferensiering
- Markedsmakt
- Totalutnyttelse

- **Kompetanse:**

- Høyt utdannet og stabil arbeidskraft
- Høy innovasjonshastighet
- Kompetent leverandørindustri
- Attraktive arbeidsplasser

Fokusområder – teknologiutvikling for fremtidens fabrikk:

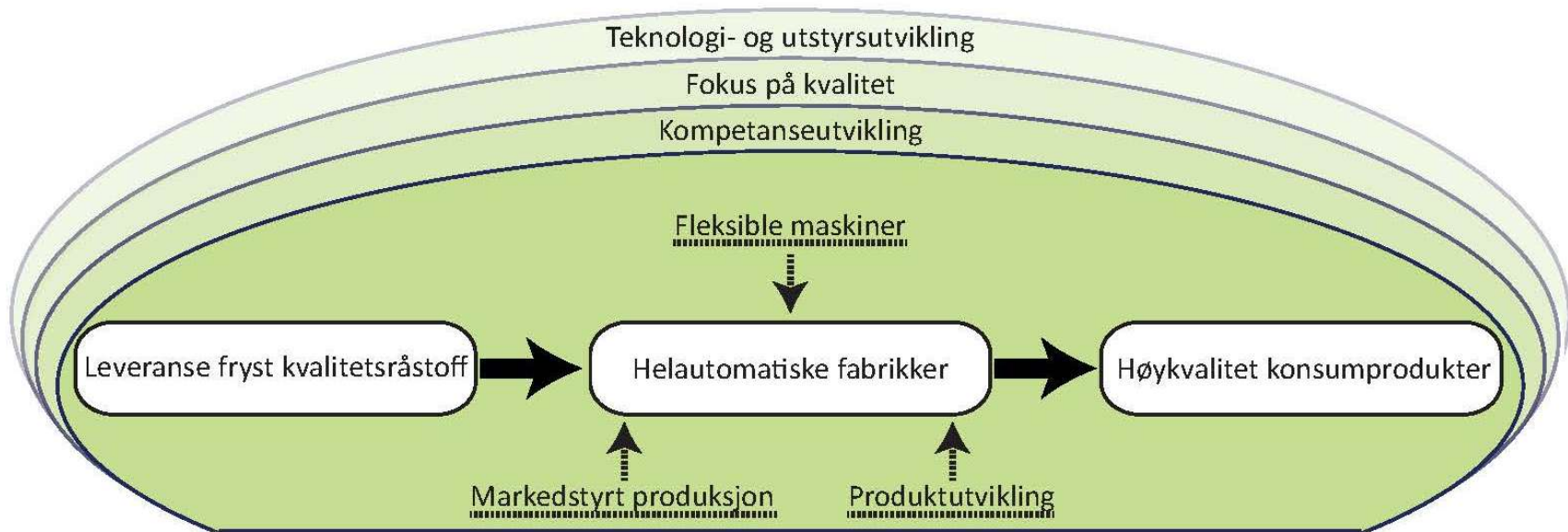
- **Automatisering av enhetsoperasjoner** i en fabrikk eller om bord på en båt, hvor råstoff, arbeidsoppgaver og andre rammer er klart definert på forhånd (5 års perspektiv).
- **Fullautomatisert adaptiv produksjon og selvlærende fabrikker/produksjonsanlegg** på land og om bord, som må håndtere store variasjoner i råstofftilgang og markedskrav **uten hjelp fra mennesker** (>10 års perspektiv):
  - **FO1:** Foredlingsintelligens,
  - **FO2:** Foredlingsrobotikk,
  - **FO3:** Fleksibel foredling,
  - **FO4:** Hygienisk design av foredlingsutstyr og foredlingsfabrikker, og
  - **FO5:** Produksjonslogistikk
-

Et case :

Fra tradisjonell filetindustri til

"Fish factory for the future"

Modell over fremtidig produksjon av lønnsomme produkter i fiskeindustrien

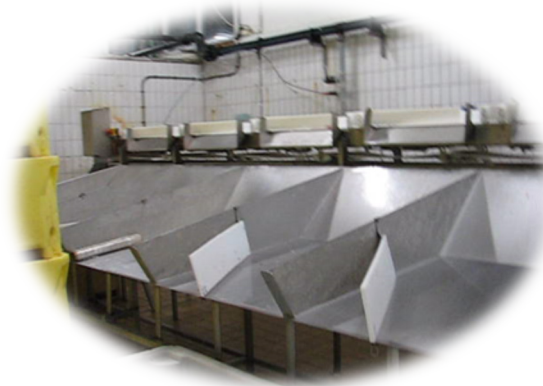

- Høy grad av automatisering i fiskeindustrien - beinfjerning (ryggbein) og trimming, fleksibilitet i forhold til varierende råstoff, marked og produkt.

Grimsmo, L., Digre, H. 2012.

Prosesser som trenger innovasjon og investering i dagens fiskeindustri

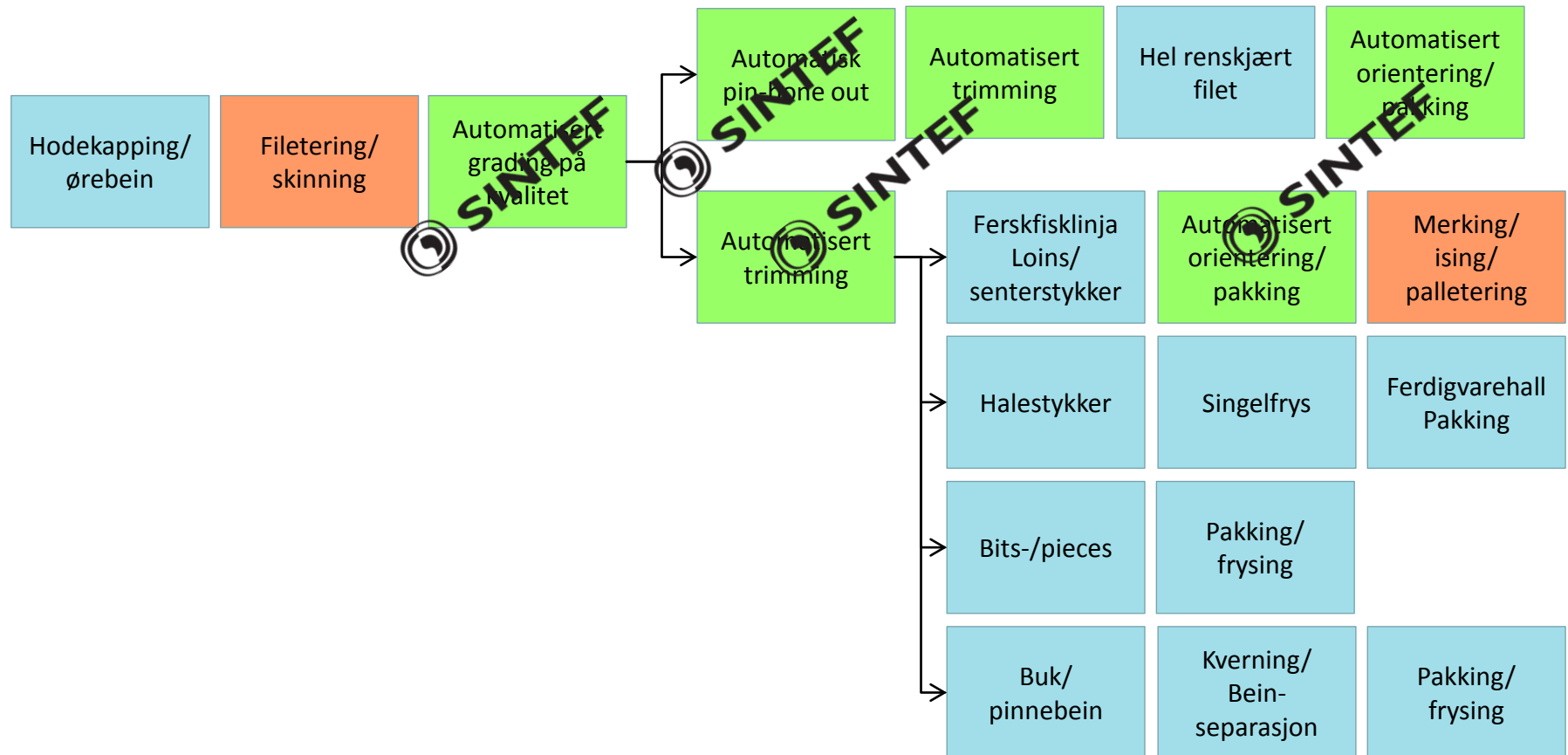

Manuell håndtering

Individbasert gradering

**Logistikk og
transportsystemer**

Fremtidens filetlinje

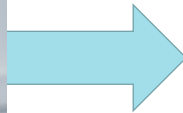
Fremtidens hvitfiskbedrift

"Fish factory for the future"

- Skånsom individuell behandling av hver enkelt fisk fra fangst til produkt
- Automatiserte prosesser
- Fleksible løsninger for alle operasjoner
- Automatisk gradering
  - Art, størrelse og kvalitet
- Sporing gjennom hele fabrikken
- Forbedret hygiene
- Kontinuerlig flyt av råstoff fra mottaket
- Fisken forflyttes automatisk og uten høydefall

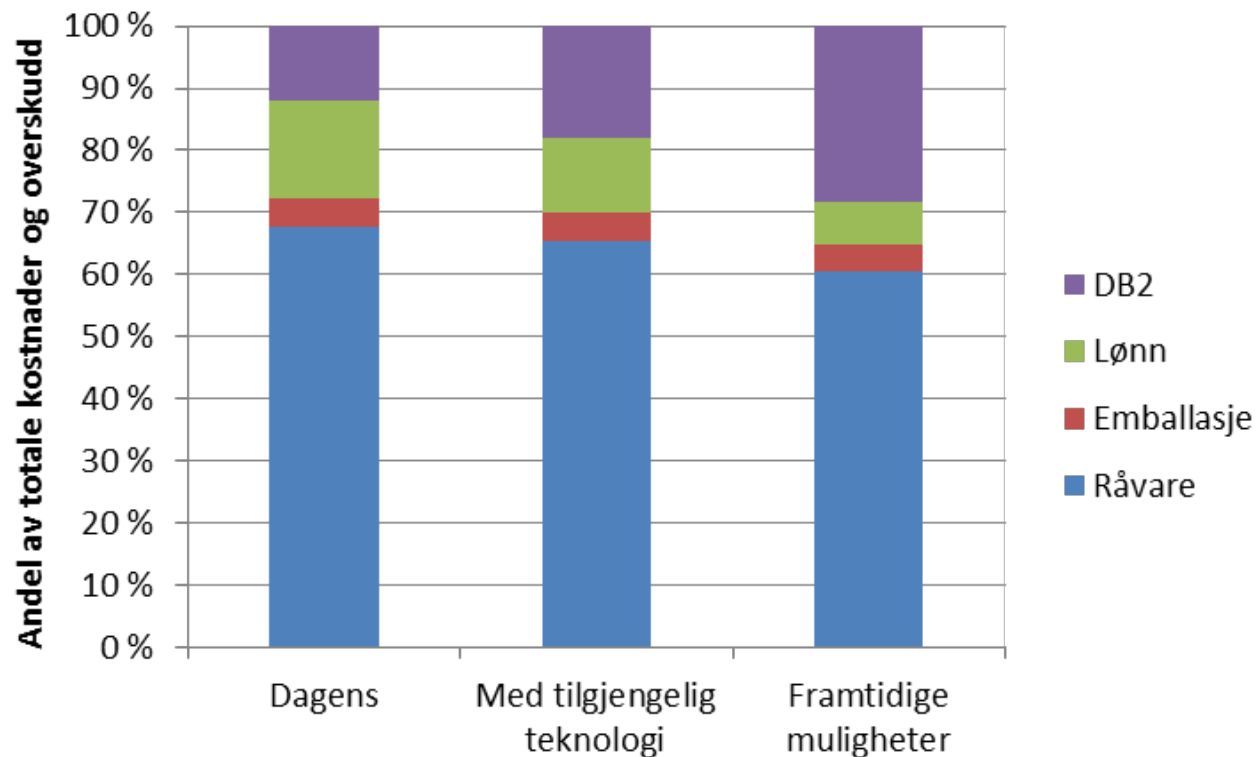
Lønnsomhetspotensial for fremtidig foredling i Norge

Lønnsomhetspotensial med økt automatisering

- Reduksjon av ansatte → lavere lønnskostnader
- Økt kapasitet (økt volum per tidsenhet)
- Kvalitetsforbedring
- Økt utbytte
- Økning i andel av produkter til bedre betalte produkter
- Total utnyttelse av restråstoff

Lønnsomhetspotensial med økt automatisering

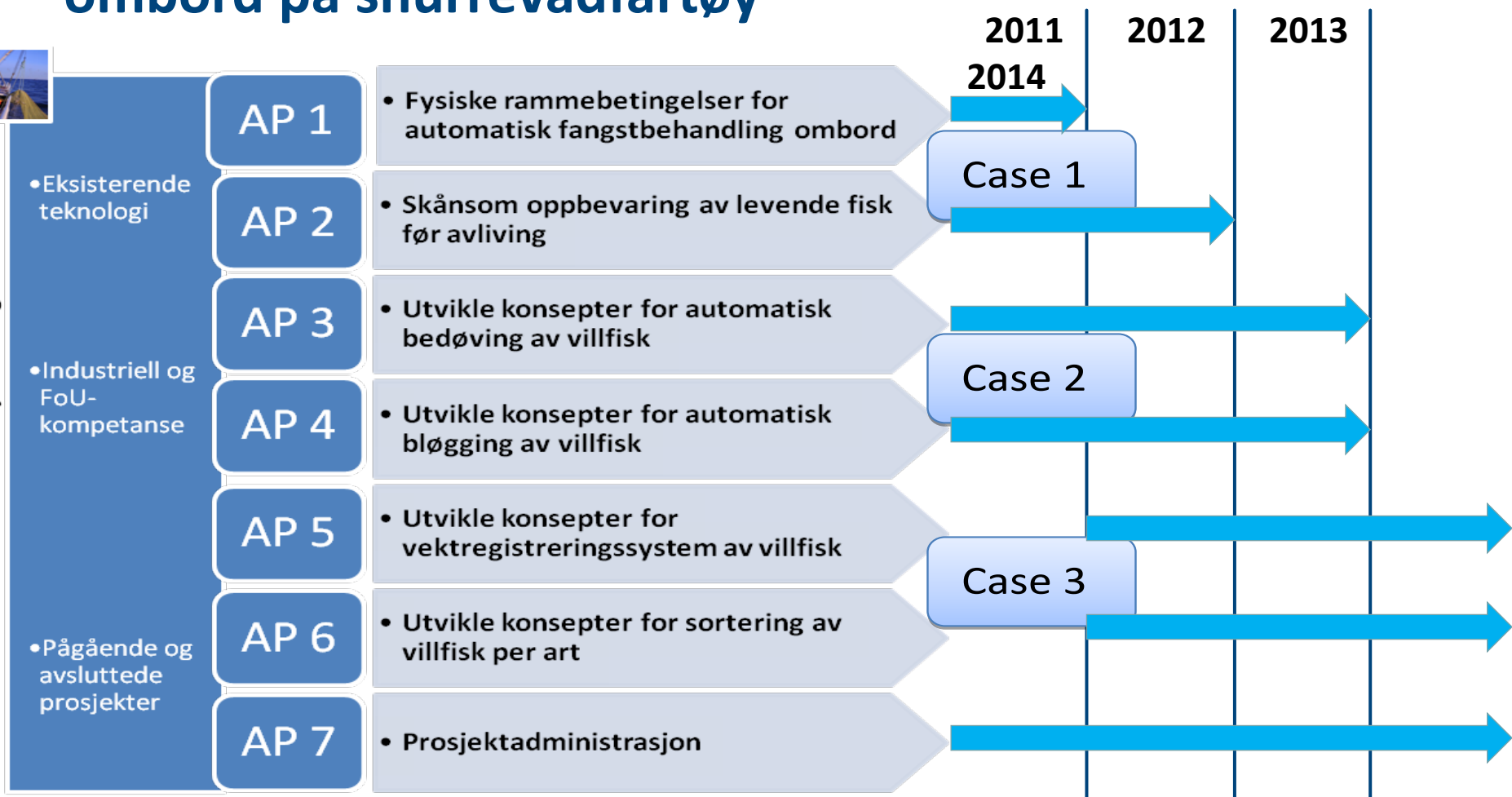
Fordeling av variable kostnader i norsk fiskeindustri (hvitfisk filet) i dag, med tilgjengelig teknologi (om 5 år) og med fremtidens teknologi (> 10 år).

- Ved innføring av økt automatisering og teknologiutvikling har vi estimert en økning av dekningsbidraget fra dagens 12% til 28% .

Automatisk fangstbehandling av hvitfisk ombord på snurrevadfartøy

Prosjektbakgrunn

”Verdens fremste sjømatnasjon” må være teknologisk ledende!

- Fiskeri- og havbruksnæringen står overfor klare **teknologiske utfordringer**
- Fiskeri- og havbruksnæringen må utvikle og opprettholde teknologi som et av flere **konkurransefortrinn**
- Fiskeri- og havbruksnæringen må følge og utnytte **teknologifronten**

Vi trenger en tydelig teknologistrategi!

Teknologi for et bedre samfunn